

Ekologinen vanhemmuus tiennäyttäjänä ympäristöystävällisempään maailmaan

Taru Kivelä

Viime aikoina julkisessa keskustelussa on pohdittu paljon, mikä merkitys lasten hankkimisella on ilmastolle. Lundin yliopistossa vuonna 2017 tehdyssä tutkimuksessa laskettiin erilaisten ympäristötekojen vaikutuksia ilmastomuutoksen torjumiseen. Tutkimuksen mukaan suurimmat päästövähennykset saataisiin tekemällä yksi lapsi vähemmän.

Tutkimuksessa käytettyä mittaustapaa on kuitenkin kyseenalaistettu ja kritisoitu, sillä siinä lasketaan lasten tuottamat päästöt moninkertaisina. Lasten hiilikuormaan on laskettu myös heidän jälkeläistensä hiilikuormat, jolloin lasten saamisen ilmastovaikutukset näkyisivät vielä vuosikymmenien jälkeen.

Lapsen hankkimis- tai hankkimattomuuspäätös ei myöskään ole samanlainen kulutuspäätös kuin kaukomatka, kasvissyönti tai autoilu, koska siinä on monille kyse elämän suurimmista ja merkityksellisimmistä asioista, kuten ihmiselämästä ja rakkaudesta.

Ilmastomuutos on ongelma ennen kaikkea ihmiselämän kannalta. Planeettamme pelastuisi ilman ihmisiä. Maapallo ilman ihmisiä ei tietenkään ole ilmastomuutoksen pysäyttämisen tavoite. Maapallo halutaan pelastaa tulevien sukupolvien takia.

On tärkeää muistaa, että ilmaston huomioiminen ja suojele ei poissulje lasten hankintaa. Syyllistäminen

tai lasten tekemättä jättäminen ilmastosyistä eivät ole kestäviä ratkaisuja. Ilmastomuutoksen torjuminen ja perheellistyminen voivat sopia yhteen. Lasten hankkimatta jättäminen ei ole kestävä ratkaisu myöskään väestönkehityksen ja kestävästä väestöpolitiikan kannalta, sillä tarvitsemme lisää lapsia, emme vähemmän.

Suomessa syntyvyys on laskenut nopeasti 2010-luvusta lähtien. Kokonaishedelmällisyysluku on alentunut ja oli vuonna 2018 vain 1.40 lasta naista kohti. Vuosikymmenen vaihteessa luku oli vielä 1.87. Syntyvyyden lasku muuttaa yhteiskunnan rakennetta ja vaikuttaa laajasti talouteen, työvoimaan ja sukupolvien väliseen tasa-arvoon. Maahanmuuton vuoksi Suomen väkiluku on alhaisesta syntyvyydestä huolimatta pysynyt edelleen kasvussa. Tällä hetkellä arvioidaan, että väkiluku lähtee laskemaan 2030-luvulla.

Syntyvyys näyttäisi kääntyneen orastavaan kasvuun, kun laskeneet luvut tasaantuivat vuodenvaihteessa 2020. Olemme kuitenkin kaukana vuosituhannen alun luvuista. Vielä emme myöskään tiedä, millaisia mahdollisia vaikutuksia koronapandemialla on syntyvyyteen.

Väestöliiton vuoden 2015 Perhebarometrin mukaan keskeinen syy syntyvyyden laskulle on lapsetto-

Lapsen hankkimis- tai
hankkimattomuuspäätös
ei ole samanlainen
kulutuspäätös kuin
kaukomatka, kasvissyönti
tai autoilu. Siinä on kyse
elämän suurimmista ja
merkityksellisimmistä
asioista: ihmiselämästä ja
rakkaudesta.

mien määrän kasvu. Tähän vaikuttaa muun muassa se, että vanhemmuutta lykätään erilaisista syistä. Väestöliiton vuoden 2017 Perhebarometrin mukaan syitä olivat muun muassa puolison puute, taloudelliset syyt, työelämän vaatimukset ja negatiiviset mielikuvat lapsiperhearjesta.

Alhaiseen syntyvyyteen voi vaikuttaa poistamalla niitä esteitä, joita ihmisillä on lastenteolle ja helpottamalla sekä kannustamalla lasten saamiseen erilaisin keinoin. Lapsi- ja perhemyönteisessä yhteiskunnassa ymmärretään perheiden monimuotoisuutta ja tuetaan erilaisten ihmisten toiveita saada lapsia. Tärkeää on myös huomioida ihmisten toiveet perhekoosta ja lasten saamisesta, ja toisaalta hyväksyä myös yksilöiden oikeus valita lapsettomuus.

Kaikki vanhemmat haluavat turvata hyvät elinolosuhteet lapsilleen. Voimme pyrkiä ekologisesti kestäviin valintoihin ja päätöksiin, jotta hyvät elinolot sekä ympäristö säilyvät. Siksi myös ilmastotietoiset ihmiset hankkivat ja saavat hyvällä omallatunnolla hankkia lapsia, etenkin jos kasvattavat lapsistaan ekologiaa.

On mahdollista torjua ilmastonmuutosta muillakin keinoilla kuin hankkimalla vähemmän lapsia. Oikeastaan se on joka tapauksessa myös välttämätöntä, sillä ympäristö ei kestä nykyistä kuormitusta, ja toisaalta yhteiskuntarakenteemme ei kestä alati pieneneviä ikäluokkia (vrt. Tikanmäen ja Seurin luku tässä raportissa). Ekologinen vanhemmuus on kestävä tulevaisuutemme edellytys.

Miten vanhemmat voivat valinnoillaan vaikuttaa perheensä ekologisuuteen?

Ihmiset voivat tietoisesti vaikuttaa moniin valintoihinsa, kuten lasten hankkimiseen, lapsilukuun tai omiin kulutusvalintoihinsa. Lapsia saadessaan vanhemmat

ovat monien valintojen edessä. Omat mielikuvat, toiveet ja ajatukset hyvästä vanhemmuudesta tai hyvästä elämästä ja omista mahdollisuuksista niihin ohjaavat perheiden valintoja siitä, millaista elämää perheissä toteutetaan ja millaisia arvoja lapsille välitetään.

Vanhemmat toivovat yleensä lastensa parasta ja pohtivat uudessa elämäntilanteessa, millaisen elämän tai mahdollisuudet voivat lapsilleen tarjota. Vanhemmat poimivat omista kokemuksistaan, omilta vanhemmiltaan tai elämänsä varrelta saadut sopivaksi todetut mallit ja opit ja toistavat, hylkäävät tai muokkaavat niitä itselleen sopiviksi.

Vanhemmat vaikuttavat perheensä ekologisuuteen monin tavoin omilla kulutusvalinnoillaan. Jos kierrättäminen, turhien ostosten välttäminen, harkitseva kuluttaminen ja eettisen ja ekologisesti tuotettujen tuotteiden valitseminen ovat osa perheen elämää, muodostuu niistä myös perheiden normaali, tavallinen arki.

Vanhempien suhtautuminen ympäristöön ja kuluttamiseen vahvistaa tapaa, jolla myös lapset suhtautuvat niihin. Jos vanhemmat tekevät harkitsevia ja kestäviä ostospäätöksiä ja kulutusvalintoja, lapset saavat tästä hyväksytyyn mallin, joka luo pohjan ekologisuudelle. Telemällä ympäristöä mahdollisimman vähän kuormittavia valintoja ja tekoja vanhemmat voivat opettaa lapsensa ekologiseen elämäntapaan pienestä pitäen. Ekologisuus laajentuu siten perheelle elämäntavaksi, jossa kaikissa valinnoissa huomioidaan ekologisuus valitsemalla aina vähiten ympäristöä kuormittava vaihtoehto.

Lapset lisäävät yleensä perheiden kulutusta monin tavoin. Uusille vanhemmille on tarjolla valtava määrä tavaraa uuteen elämäntilanteeseen. Tämä voi luoda paineita kuluttamiseen, sillä uudessa elämäntilanteessa on vaikea arvioida, millaisia hankintoja on tarpeellista tehdä. Monia pikkulapsiajan varusteita ja välineitä käytetään vain vähän aikaa, ja joskus ne osoittautuvat tarpeettomiksi.

Jotkin hankinnat, kuten lastenvaunut, -tarvikkeet ja -vaatteet, ovat toki välttämättömiä. Lapsiperheiden tavaroiden kierrättäminen on kuitenkin onneksi melko vaivatonta. Kirppiksillä on tarjolla laajasti hyväkuntoisia lastenvaatteita ja -tarvikkeita, ja käytettyjä hyödykkeitä voi myös kierrättää eteenpäin. Kierrättäminen on hyvä ratkaisu myös, jos tavarapaljous alkaa ahdistaa ja haluaa eroon turhasta tavarasta ja kuluttamisesta.

Asenteet kierrättämiseen ovat muuttuneet, kun tarjolla on paljon hyväkuntoisia ja kestäviä tavaroita. Ilmastotietoisuuden lisääntyessä kestäviä ja ekologisesti tuotettuja tavaroita taas arvostetaan enemmän. Tämä voi osaltaan lisätä halua kierrättää. Parhaimmillaan lapsen hankkiminen avaa portit kierrätystavaroiden maailmaan ja edistää ekologisen elämäntavan toteutumista perheissä.

Suhtautuminen kuluttamiseen ja tavaroiden omistamiseen ja hankkimiseen on toki kulttuurisidonnaisista. Esimerkiksi lahjojen antaminen syntymäpäivillä ja jouluna on tärkeä osa yhteistä kulttuuriamme. Monet kuitenkin kyseenalaistavat näitä perinteitä ja miettivät, onko järjeä ostaa uusia tavaroita ihmisille, jotka eivät kaipaa tai tarvitse niitä. Aineettomat lahjat ovat suosittuja ja monet ihmiset puhuvat elämysten ja yhteisten kokemusten tuomasta onnellisuudesta, omistamisen sijaan. Kierrätetyt lahjat ovat yleistyneet lasten synttäreillä ja monet miettivät, miten saisi lasten huomion pois lahjojen antamisesta, etteivät ne olisi pääosassa juhlaa.

Nykyinen ekologisuu den ihanne toistaa aikaisempien vuosikymmenien aikoja, jolloin ihmisillä oli vähemmän tavaraa, jokaista tavaraa arvostettiin ja tavarat kestivät pidempään. Konmarituksen, eli turhasta tavarasta luopumisen idea on lyönyt läpi monissa perheissä. Monet perheet ja naapurit jakavat esimerkiksi autoja tai muita hyötytavaroita keskenään. Ekologisuus voi myös näkyä esimerkiksi perheiden matkustustapojen valinnassa, matkakohteiden valinnassa tai ravinto-

laiden valinnassa, jolloin valitaan aina mahdollisimman ekologinen vaihtoehto.

Toisaalta perheiden mahdollisuuksissa vaikuttaa kuluttamiseensa on eroja. Pienituloisten lapsiperheiden vanhemmat voivat kokea, etteivät he voi tehdä ekologisia kulutuspäätöksiä taloudellisista syistä, vaikka haluaisivat. Osa vanhemmista on eri syistä niin kuormittuneita, etteivät he jaksa ajatella ekologisuutta kulutusvalinnoissaan. Usein on edullisempaa ja helpompaa ostaa halvalla tuotettua. Toisaalta esimerkiksi monilapsisissa perheissä eletään usein jo melko ekologisesti, sillä perheillä ei usein ison lapsilukumäärän vuoksi ole varaa matkustaa ja kuluttaa tai kuormittaa ympäristöään ylenpalttisesti. Monilapsiset perheet usein myös kierrättävät lastenvaatteita ja -tarvikkeita.

Lasten hankkiminen on hyvä kohta miettiä koko perheen ekologisuu ta. Pienten lasten kanssa usein tarvitaan vähemmän. Perheiden laatu aika voi muodostua kiireettömistä kohtaamisista ja tavallisesta arjesta. Aina ei tarvita kalliita lomamatkoja, ja junamatkat voivat olla lapselle elämyksiä. Matkustelu pienten lasten kanssa on usein hankalaa, ja omaan lähiseutuun tutustuminen saattaakin olla riittävän mielekästä.

Ekologisiksi kasvatetut lapset aikuisina toimijoina

Vanhemmat voivat valinnoillaan vaikuttaa lastensa arvomaailmaan ja asenteisiin. Lapset oppivat mallista ja vanhempiensa esimerkistä. Jos perheen kulutusvalintoja ohjaa ekologisuus, välittyy myös perheen lapsille ekologisuu s arvona.

Tulevaisuuden ilmastoystävällisiä päätöksiä tekevät tietynlaiseen arvomaailmaan kasvatetut lapset. Aikuisiksi kasvaneet lapset vievät perheensä arvoja sen ulkopuolelle toimiessaan äänestäjinä, kansalaisina ja vaikuttajina.

Jos perheen kulutus-
valintoja ohjaa
ekologisuus, välittyy
myös perheen lapsille
ekologisuus arvona.
Aikuisiksi kasvaneet
lapset vievät näitä
arvoja perheensä
ulkopuolelle toimiessaan
äänestäjinä, kansalaisina
ja vaikuttajina.

Usein uudet sukupolvet hylkäävät vanhempiensa ideologian. Tämän päivän nuoret tiedostavat ekologisuuden merkityksen ja sen tavoitteet ihan eri tavalla kuin aiemmat sukupolvet. Ekologisuudessa nuoret näyttävät myös vanhemmilleen mallia. Nuoret tekevät tietoisempia valintoja ja esimerkiksi lentämisen välttäminen ympäristösyistä on ihan tavallista monelle nuorelle.

Nuori ilmastoaktivisti Greta Thunberg on saanut taakseen miljoonien nuorten ilmastolakkoliikkeen ja vaatii maailman johtajia toimimaan ympäristön hyväksi. Greta Thunbergin luotsaama ympäristötietoinen uusi sukupolvi luo toivoa meille kaikille siitä, että on mahdollista vielä vaikuttaa ilmaston ja ympäristön säilyttämiseen seuraavillekin sukupolville.

Perheiden ja politiikan vuorovaikutus

Yleinen tietoisuus ilmastomuutoksen uhista ja ympäristön saastumisesta on lisääntynyt huomasti viime vuosien aikana. Ympäristöahdistusta potee yhä useampi. Ihmiset tekevät ilmastotietoisia valintoja omassa elämässään enenevässä määrin.

Miten paljon perheiden tai yksittäisten kuluttajien ilmastoasenteilla on merkitystä, kun niitä verrataan poliittisiin päätöksiin? Vaikutetaanko ilmastomuutokseen ihmisten järkeillä valinnoilla vai poliittisilla päätöksillä? Vai molemmilla? Tähän mennessä ei ole ihan riittänyt, että luotetaan ihmisten järkeihin päätöksiin, onhan ilmastomuutos edennyt jo pitkälle. Toisaalta, asenteiden muuttumisella on varmasti paljon merkitystä, vaikka vaikuttaa siltä, että ilmastomuutoksen hillitsemiseen tarvitaan enemmän.

Maailman ilmatieteen järjestön WMO:n vuonna 2019 julkaistun ilmastotieteen raportin mukaan vuodet

2014–2019 ovat olleet historian lämpimimmät. Raportin mukaan ilmastopäästöt ovat vain kasvaneet viime vuosina. Suomi on sitoutunut vuonna 2015 hyväksytyyn Pariisin ilmastopöytäkirjaan, jonka tavoitteena on hidastaa maapallon lämpötilan nousua, vähentää päästöjä ja tukea vähähiilistä ja ilmastokestävää kehitystä.

Monet asiantuntijat arvioivat, että nyt on jo liian myöhäistä pysäyttää ilmastomuutosta, voimme vain hillitä sen etenemistä. Jos kaikki toimivat yhdessä yhteisten tavoitteiden edistämiseksi ilmaston ja ympäristön suojelemisessa, on vielä mahdollisuus vaikuttaa. Jos globaalit päästöt vähenevät, hidastuu myös maapallon keskilämpötilan nousu.

Vuonna 2020 arvioidaan, että Suomi voi saavuttaa Pariisin ilmastopöytäkirjan hiilineutraalisuustavoitteen vuoteen 2035 mennessä. Tavoite voidaan saavuttaa vähentämällä kasvihuonekaasupäästöjä ja poistamalla hiilidioksidia ilmasta. Ilmastomuutoksen hillitsemiseen ja ympäristön suojelemiseen tarvitaan yhteistä vastuuta ja tekoja, niin yksilöiden kuin yhteiskunnan osalta.

Vielä emme tiedä koronapandemian vaikutuksia ilmastomuutokseen. Tähän mennessä pandemian aikana ilmastopäästöt ovat vähentyneet. Olemme myös huomanneet, että ihmisten käyttäytymisen muutokseen voidaan vaikuttaa poliittisilla päätöksillä ja rajoitteilla nopeammin kuin luottamalla ihmisten yksilöllisiin päätöksiin ja valintoihin. Kenties ilmastomuutoksen aiheuttamaan kriisiin vielä jonain päivänä suhtaudutaan yhtä suurella vakavuudella ja yksilöiden ja politiikan yhteistyössä toteutetuilla merkittäville toimilla, kuin mitä koronaviruksen aiheuttamaan pandemiaan nyt.